

Τεκμήρια, αναδρομικότητα και ενεργειακή κρίση: Η νομολογιακή προσέγγιση του ΔΕΕ στα κέρδη από την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας

Η εξέταση της συμβατότητας των εθνικών μέτρων περιορισμού εσόδων παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας σε σχέση με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2022/1854

προδικαστική παραπομπή – εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας – Κανονισμός (ΕΕ) 2022/1854 – παρέμβαση έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση των υψηλών τιμών ενέργειας – ανώτατο όριο στα αγοραία έσοδα των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας – καθορισμός των «αγοραίων εσόδων» – αμάχητα τεκμήρια – αρχή της αναλογικότητας – περίοδος εφαρμογής των άρθρων 6 έως 8 του Κανονισμού – αρχές της υπεροχής και της αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης – αρχή της καλόπιστης συνεργασίας

ΔΕΕ C-633/23, Electrabel κ.λπ., 18.12.2025, Τμήμα τέταρτο, Πρόεδρος (Εισηγητής): I. Jarukaitis, Γεν. Εισαγγελέας: A. Ράντος, ECLI:EU:C:2025:991 – Προδικαστική παραπομπή

Το ΔΕΕ, στην υπόθεση C-633/23, *Electrabel SA κ.λπ. κατά Commission de Régulation de l'Électricité et du Gaz (CREG)*, εξέτασε τη συμβατότητα εθνικών μέτρων περιορισμού εσόδων παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2022/1854. Έκρινε ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν ευχέρεια στον καθορισμό των «αγοραίων εσόδων», ακόμη και μέσω τεκμηρίων, εφόσον αυτά αποτελούν εύλογες εκτιμήσεις και διασφαλίζουν την αποτελεσματικότητα του μέτρου. Αποδέχθηκε επίσης τη χρήση και αμάχητων τεκμηρίων, καθώς και τη δυνατότητα αναδρομικής εφαρμογής εθνικών ρυθμίσεων. Η παρούσα απόφαση αναδεικνύει την ένταση μεταξύ αποτελεσματικότητας σε συνθήκες κρίσης και θεμελιωδών αρχών, όπως η αναλογικότητα και η ασφάλεια δικαίου, αφήνοντας ανοιχτούς προβληματισμούς.

Παρατηρήσεις

Λουκία Τρέμμα*

1. Ιστορικό

Τον Οκτώβριο 2022, η Ευρωπαϊκή Ένωση ψήφισε τον Κανονισμό (ΕΕ) 2022/1854, ο οποίος συνιστά μια παρέμβαση έκτακτης ανάγκης και θεσπίζει τον περιορισμό των (υπερ)κερδών των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας σε συνθήκες κρίσης με ιδιαίτερα υψηλές τιμές. Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 αυτού του Κανονισμού, «τα αγοραία έσοδα των παραγωγών [...] περιορίζονται κατ' ανώτατο όριο σε 180 ευρώ ανά MWh παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας» από ορισμένες ανανεώσιμες και μη τεχνολογίες, ενώ το άρθρο 8 επιτρέπει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν «συμπληρωματικά» μέτρα περαιτέρω περιορισμού των εσόδων, ακόμα και διαφοροποιημένα ανά τεχνολογία. Επιπλέον, ο Κανονισμός προέβλεπε ότι το καθεστώς ορίου (άρθρα 6-8) θα ίσχυε για το χρονικό διάστημα 01.12.2022 - 30.06.2023, χωρίς την ύπαρξη ρητής εξουσιοδότησης για αναδρομική εφαρμογή του ορίου πριν από την 01.12.2022, αν και στην αρχική πρόταση της Επιτροπής εξετάστηκε και αυτή η πιθανότητα.

Σε εθνικό επίπεδο, το Βέλγιο τροποποίησε τον νόμο για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας (νόμος της 29ης Απριλίου 1999). Μετά από πρόταση του Υπουργείου Ενέργειας, ψηφίστηκε, τον Δεκέμβριο του 2022, ειδικό άρθρο 22ter που εισάγει ειδικό εθνικό περιορισμό των εσόδων. Συγκεκριμένα, το άρθρο 22ter §1 ορίζει ότι επιβάλλεται εισφορά στο 100% των «πλεοναζόντων εσόδων» (θετική διαφορά μεταξύ των πραγματικών εσόδων και ενός εθνικού ανώτατου ορίου) για την περίοδο από 1 Αυγούστου 2022 έως 30 Ιουνίου 2023, με το εθνικό όριο να ορίζεται σε 130 ευρώ/MWh. Ως υπόχρεοι δε καθορίστηκαν όλοι οι παραγωγοί ηλεκτρικής ενέργειας από τις σχετικές πηγές του άρθρου 7 του Κανονισμού (π.χ. αιολικά, ηλιακά, πυρηνικά κ.λπ.) άνω του 1 MW ισχύος.

---

* Δικηγόρος, Υπότροφος «Δ. Ευρυγένη», ΚΔΕΟΔ

Για τον προσδιορισμό των «αγοραίων εσόδων» επί των οποίων επιβλήθηκε το όριο, το άρθρο 22ter §§4-5 θεσπίζει σειρά τεκμηρίων υπολογισμού. Για τις πυρηνικές εγκαταστάσεις (όπως ορίζονται από παλαιότερους βελγικούς νόμους) εφαρμόζονται αμάχητα τεκμήρια (π.χ. προσχηματισμός των πωληθέντων ποσοτήτων ως ανόμιων συναλλαγών στις τιμές αγοράς). Για άλλες τεχνολογίες εφαρμόζονται έμμεσα τεκμήρια (π.χ. υποθέσεις ανά ημέρα ή ώρα για forward και day-ahead πωλήσεις). Ο υπόχρεος μπορεί να αποδείξει διαφορετικά πραγματικά έσοδα μόνο εφόσον τεκμηριώσει το σύνολο των εγκαταστάσεων του και μάλιστα με καθορισμένο τρόπο (π.χ. ανταγωνιστικές τιμές ενδοομιλικών συναλλαγών, αναπροσαρμογές για υστέρηση παραγωγής κ.λπ.). Σε κάθε περίπτωση, το σύστημα προβλέπει την καταβολή εισφοράς για κάθε MWh που υπερβαίνει το εθνικό όριο των 130 €/MWh.

Με βάση το άρθρο 22ter § 6, τέθηκε προθεσμία υποβολής δήλωσης των σχετικών εσόδων στην CREG (εθνική ρυθμιστική αρχή ενέργειας) μέχρι 30 Απριλίου 2023 (για περίοδο Αυγ. - Δεκ. 2022) και μέχρι 7 Σεπτεμβρίου 2023 (για Ιαν. - Ιουν. 2023). Η CREG, με τη σειρά της, εξέδωσε, στις 28 Φεβρουαρίου 2023, κανονιστική απόφαση για το υπόδειγμα δήλωσης και τα απαιτούμενα έγγραφα.

Κατά αυτού του υποδείγματος, κοινώς της κανονιστικής απόφασης, εναντιώθηκαν οι βασικοί παραγωγοί/προμηθευτές (Electrabel και άλλοι), ισχυριζόμενοι ότι η υποχρέωση να χρησιμοποιούν αποκλειστικά αυτά τα τεκμήρια τους αναγκάζει να δηλώσουν «εικονικά» έσοδα, αντί των πραγματικών που έχουν εισπράξει. Ειδικότερα, υποστήριξαν ότι, ενώ ο ευρωπαϊκός Κανονισμός επιτάσσει όριο επί των πραγματικά εισπραχθέντων αγοραίων εσόδων, η βελγική ρύθμιση επιβάλλει φορολόγηση πλασματικών εσόδων με πλήρη συνάρτηση των τεκμηρίων. Επιπλέον, αμφισβητούσαν τη νομιμότητα της βελγικής διάταξης περί αναδρομικής έναρξης (από την 1η Αυγούστου 2022), καθώς ο Κανονισμός όριζε ξεκάθαρα εφαρμογή του ορίου από την 1η Δεκεμβρίου 2022.

Τον Μάρτιο του 2023, η Electrabel, οι FEBEG κ.λπ. και οι Luminus κ.λπ. άσκησαν, ενώπιον του αρμόδιου τμήματος του cour d'appel de Bruxelles (εφετείου Βρυξελλών, Βέλγιο), τρεις προσφυγές με αίτημα την ακύρωση της απόφασης της CREG, που εκδόθηκε την 28η Φεβρουαρίου 2023. Το εφετείο συνένωσε τις τρεις προσφυγές και ανέστειλε την εκδίκαση, διαβιβάζοντας στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

Αν, καταρχάς, οι διατάξεις 6, 7 και 8 του Κανονισμού 2022/1854 (σε συνδυασμό με το άρθρο 2 παρ. 5 και 9, το άρθρο 288 ΣΛΕΕ και το άρθρο 6 ΣΕΕ) συγκρούονται με την εφαρμογή εθνικών μέτρων, των οποίων ο τρόπος υπολογισμού της προαναφερθείσας εισφοράς βασίζεται για ορισμένες εγκαταστάσεις σε αμάχητα τεκμήρια εμποδίζοντας τους υπόχρεους της εισφοράς να δηλώσουν και να επικαλεστούν τα πραγματικά τους έσοδα.

Αν τα ως άνω άρθρα του Κανονισμού αντιτίθενται στην εφαρμογή εθνικών μέτρων, τα οποία παρουσιάζουν ως μαχητά τα τεκμήρια, αλλά τα τελευταία δεν μπορούν να ανατραπούν παρά μόνο, αφενός, μέσω της τεκμηρίωσης των πραγματικών εσόδων τους για το σύνολο των εγκαταστάσεών τους, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού, και, αφετέρου, μέσω της χρήσης σε κάθε περίπτωση ορισμένων τεκμηρίων, εμποδίζοντας τους υπόχρεους της εισφοράς να δηλώσουν και να επικαλεστούν τα πραγματικά τους έσοδα.

Και, τέλος, αν τα επίμαχα άρθρα του Κανονισμού, σε συνδυασμό με τις αρχές της υπεροχής και της αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης και την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας, απαγορεύουν εθνικά μέτρα που προβλέπουν την εφαρμογή ορίου στα αγοραία έσοδα προγενέστερα της 1ης Δεκεμβρίου 2022.

II. Η κρίση του Δικαστηρίου

Το Δικαστήριο εξέτασε τα δύο πρώτα ερωτήματα από κοινού και στο τρίτο απάντησε διακριτά. Αρχικά, λοιπόν, επισημαίνει ότι το βελγικό πλαίσιο εισφοράς δεν αφορά το κατ' άρθρο 6 όριο των 180€/MWh, αλλά επιπρόσθετο όριο που θεσπίστηκε βάσει της εξουσιοδότησης του άρθρου 8 παρ. 1, και ειδικότερα επί του παρόντος στα 130€/MWh. Επομένως, η υπόθεση

αφορά την εθνική ρύθμιση, η οποία προβλέπει χαμηλότερο όριο από αυτό του Κανονισμού, και τη μεθοδολογία υπολογισμού των εσόδων και της συνακόλουθης αυτών εισφοράς¹.

Έτσι, αρχικά επισημαίνεται ότι ο Κανονισμός 2022/1854 ορίζει ως «αγοραία έσοδα» τα πραγματικά έσοδα που εισέπραξε ο παραγωγός από την πώληση ή παράδοση ηλεκτρικής ενέργειας ασχέτως της συμβατικής μορφής. Ενώ, κατά το άρθρο 2, σημείο 9, ως «πλεονάζοντα έσοδα» ορίζεται η θετική διαφορά μεταξύ των αγοραίων εσόδων των παραγωγών ανά MWh ηλεκτρικής ενέργειας και του ανώτατου ορίου στα αγοραία έσοδα ανά MWh ηλεκτρικής ενέργειας, όπως προβλέπεται.

Παράλληλα, η παρ. 3 του άρθρου 6 ορίζει ότι τα κράτη μέλη θεσπίζουν αποτελεσματικά μέτρα για να αποτραπεί η καταστρατήγηση των υποχρεώσεων των παραγωγών, ενώ στην παρ. 4 του άρθρου 6 δίνεται η ευχέρεια στα κράτη μέλη να αποφασίσουν εάν θα εφαρμόσουν το ανώτατο όριο στα αγοραία έσοδα κατά τον διακανονισμό της ανταλλαγής ενέργειας ή αργότερα. Σε κάθε περίπτωση, όμως, υπογραμμίζεται πως, βάσει του Κανονισμού, θα πρέπει να παρέχονται στις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών όλα τα αναγκαία δεδομένα για την εφαρμογή του άρθρου 6, όπως για παράδειγμα η παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια και τα σχετικά αγοραία έσοδα, ανεξάρτητα από το χρονικό πλαίσιο της αγοράς εντός του οποίου πραγματοποιείται η συναλλαγή και ανεξάρτητα από το αν η ηλεκτρική ενέργεια αποτελεί αντικείμενο διμερούς συναλλαγής, συναλλαγής εντός της ίδιας επιχείρησης ή σε κεντρική αγορά.

Παρόλες τις προβλέψεις αυτές και μολονότι η Επιτροπή όφειλε να παρέχει καθοδήγηση για την εφαρμογή του υποχρεωτικού ανώτατου ορίου στα αγοραία έσοδα, κάτι τέτοιο δεν συνέβη². Έτσι, διαπιστώθηκε ότι καμία διάταξη του Κανονισμού 2022/1854 δεν ορίζει τον τρόπο καθορισμού των αγοραίων εσόδων στα οποία εφαρμόζεται το μέτρο του ανώτατου ορίου στα έσοδα και, επομένως, ο καθορισμός των αγοραίων εσόδων εναπόκειται στα κράτη μέλη. Φυσικά, τα κράτη μέλη, κατά την εφαρμογή του Κανονισμού, υποχρεούνται να ασκούν τις αρμοδιότητές τους τηρώντας το δίκαιο της Ένωσης και, ως εκ τούτου, κατά τρόπο ώστε να διαφυλάσσεται η πρακτική αποτελεσματικότητα των διατάξεων³.

Εξεταστέο, λοιπόν, ζήτημα είναι αν, κατά την άσκηση αυτής της αρμοδιότητάς τους, επιτρέπεται στα κράτη μέλη να χρησιμοποιούν τεκμήρια για να προσδιορίσουν με ακρίβεια το ποσό των αγοραίων εσόδων επί του οποίου εφαρμόζουν το μέτρο του ανώτατου ορίου στα έσοδα το οποίο επιβάλλει ο Κανονισμός 2022/1854⁴. Το Δικαστήριο ανέπτυξε τον συλλογισμό του βασιζόμενο στις αιτιολογικές σκέψεις του Κανονισμού και αποφάνθηκε ότι, πέραν της ήδη αναφερθείσας υποχρέωσης προς παροχή των αναγκαίων δεδομένων στις αρμόδιες αρχές για τον υπολογισμό των αγοραίων εσόδων, οι αρχές αυτές έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν «εύλογες εκτιμήσεις» για τον υπολογισμό αυτό λόγω του μεγάλου αριθμού συναλλαγών για τις οποίες πρέπει να διασφαλίζουν την επιβολή του μέτρου. Άλλωστε, ενόψει του ότι εξ ορισμού μια εκτίμηση είναι προσεγγιστική και δεν αντιστοιχεί πάντοτε στην ακριβή τιμή⁵, είναι δυνατόν να γίνει δεκτή ενδεχόμενη διαφορά μεταξύ των πραγματικών και των τεκμαρτών εσόδων. Και αυτό τηρουμένων των προϋποθέσεων, αφενός, ότι η διαφορά που μπορεί να είναι τόσο θετική όσο και αρνητική παραμένει εύλογη, αλλά και, αφετέρου, ότι οι εκτιμήσεις που προκύπτουν από την εφαρμογή των τεκμηρίων είναι αντιπροσωπευτικές της πραγματικότητας της αγοράς κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου⁶.

Σκοπός δε της επείγουσας αυτής παρέμβασης είναι ο μετριασμός των επιπτώσεων των υψηλών τιμών ενέργειας, εξ ου και τα μέτρα που θεσπίζει ο Κανονισμός είναι έκτακτα, στοχευμένα και χρονικά περιορισμένα⁷. Στο πλαίσιο αυτό, η χρήση εύλογων εκτιμήσεων, όπως τα τεκμήρια,

---

¹. Σκ. 29-30.

². Σκ. 36.

³. Σκ. 40.

⁴. Σκ. 41.

⁵. Προτάσεις Γεν. Εισαγγελέα Α. Ράντου, ΔΕΕ C-633/23, 27.02.2025, ECLI:EU:C:2025:131, σημ. 50.

⁶. Σκ. 43.

⁷. Σκ. 44.

που αποσκοπούν στην ταχεία εφαρμογή μιας βραχυχρόνιας ισχύος μέτρων, είναι δυνατόν να συνιστούν πρόσφορο ή ακόμη και αναγκαίο μέσο για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας του μέτρου του ανώτατου ορίου στα έσοδα. Δεδομένου μάλιστα του ότι πιθανόν να απαιτείται η συλλογή και ο έλεγχος ενός πολύ μεγάλου όγκου δεδομένων, γίνεται επίσης δεκτό ότι, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της εκάστοτε εθνικής αγοράς ή τις ενδεχόμενες τεχνικές δυσκολίες διαχωρισμού των υπακτέων στον Κανονισμό εσόδων, η χρήση τεκμηρίων μπορεί να αποδειχθεί αναγκαία. Ως προς τα αμάχητα τεκμήρια, το Δικαστήριο αποδέχθηκε ότι αυτά είναι δυνατόν να μην αντιτίθενται στη ρύθμιση, ιδίως όταν αφορούν μια περιορισμένη και ειδική κατηγορία παραγωγών των οποίων τα έσοδα, λόγω των ειδικών περιστάσεων ή των ιδιαιτεροτήτων της οικείας εθνικής αγοράς, έχουν προηγουμένως καθοριστεί σε συμφωνία με τις δημόσιες αρχές ή οριοθετούνται από την εθνική νομοθεσία και, επομένως, οι συγκεκριμένοι παραγωγοί δεν μπορούν ευχερώς να αποκλίνουν από αυτήν⁸.

Για το ζήτημα δε της αναδρομικότητας, όπως αυτό τέθηκε ως αντίθετο προς τις αρχές της αποτελεσματικότητας και της καλόπιστης συνεργασίας, το Δικαστήριο επισήμανε ότι ο νομοθέτης της Ένωσης αποφάσισε να μην στερήσει από τα κράτη μέλη την αρμοδιότητά τους να θεσπίζουν ρυθμίσεις για περίοδο προγενέστερη της περιόδου εφαρμογής που προβλέπει ο Κανονισμός⁹. Αλλωστε, δεδομένου ότι εξυπηρετούνται σκοποί συμβατοί με τους σκοπούς του Κανονισμού και του δικαίου της Ένωσης, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι, εφαρμόζοντας, σε εθνικό επίπεδο, ένα τέτοιο μέτρο πριν αυτό επιβληθεί στο επίπεδο της Ένωσης, ένα κράτος μέλος παραβιάζει την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας¹⁰.

Καταληκτικά, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ο Κανονισμός δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση, η οποία, αφενός, καθορίζει το τελικό ύψος της εισφοράς είτε βάσει αμάχητων τεκμηρίων είτε βάσει μαχητών τεκμηρίων, και, αφετέρου, εκδόθηκε μετά την έναρξη ισχύος του Κανονισμού, αλλά ρυθμίζει προγενέστερη περίοδο.

III. Αναδρομικότητα και τεκμήρια στις περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης

Η διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης στην Ευρωπαϊκή Ένωση αναδεικνύει μια θεμελιώδη ένταση μεταξύ, αφενός, της ανάγκης για αποτελεσματικότητα των κρατικών μέτρων και, αφετέρου, των εγγυήσεων του κράτους δικαίου, ειδικά όσον αφορά τις αρχές της ασφάλειας δικαίου, όπως η μη αναδρομικότητα και η προβλεψιμότητα, και της δικαστικής προστασίας, δηλαδή της έντασης του ελέγχου και της εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας. Το δικάσαν φαίνεται ότι επιχείρησε αρκετούς – και εκ πρώτης όψης λογικά συνεπείς – νομικούς ελιγμούς για να καταλήξει ούτε λίγο, ούτε πολύ στη συμβατότητα της επίμαχης εθνικής ρύθμισης με το δίκαιο της Ένωσης.

Έτσι, στο βασικό ερώτημα του αν η εν επίμαχη εισφορά συνιστά φόρο ή όχι, το Δικαστήριο εντέχνως αποφεύγει να απαντήσει. Φαίνεται πως ενδεχομένως για λόγους σκοπιμότητας να μην τίγεται το ζήτημα και η εισφορά αυτή να μην κατονομάζεται ως φόρος, αλλά εν τοις πράγμασι φέρει όλα τα χαρακτηριστικά του, καθότι ως φόρος προσδιορίζεται η χρηματική, οριστική, υποχρεωτική, χωρίς αντάλλαγμα παροχή των ιδιωτών προς το κράτος ή άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου προς πορισμό εσόδων και εκπλήρωση δημόσιων σκοπών οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής¹¹. Στο σημείο αυτό, βέβαια, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι τόσο το Γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο¹² (ΓΟΣΔ) όσο και το ΣτΕ¹³ που επιλήφθηκαν του ζητήματος έκριναν πως το επίμαχο μέτρο, όπως ενσωματώθηκε στις εθνικές έννομες τάξεις, δεν συνιστά φορολογική επιβάρυνση. Το μεν ΓΟΣΔ αποφάνθηκε πως οι νόμιμες υποχρεώσεις πληρωμής μεταξύ ιδιωτών χωρίς εισοδηματικό αποτέλεσμα υπέρ του

⁸. Σκ. 49.

⁹. Προτάσεις Γεν. Εισαγγελέα Α. Ράντου, ΔΕΕ C-633/23, 27.02.2025, ECLI:EU:C:2025:131, σημ. 59.

¹⁰. Σκ. 60 και 64.

¹¹. Βλ. Θ. ΦΟΡΤΣΑΚΗΣ / Α. ΤΣΟΥΡΟΥΦΛΗΣ / Π. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ / Κ. ΠΕΡΡΟΥ, Φορολογικό Δίκαιο, 8η έκδ., εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σ. 12 επ.

¹². BVerfG, Απόφαση 28.11.2024 – 1 BvR 460/23, 1 BvR 611/23.

¹³. ΣτΕ 185-190/2025.

Δημοσίου δεν συνιστούν ούτε φόρο ούτε μη φορολογική εισφορά και επισήμανε ότι, στην παρούσα περίπτωση, λείπει το χαρακτηριστικό της επίτευξης εσόδων¹⁴. Το δε ΣτΕ έκρινε ότι η επίμαχη επιβάρυνση δεν συνιστά φόρο, διότι, αφενός, επιβλήθηκε στα κέρδη πέραν των προσδοκώμενων στο πλαίσιο της επιχειρηματικής στρατηγικής για την αύξηση της κερδοφορίας τους, αφετέρου, είχε ως στόχο τη δημιουργία πόρων για τη στήριξη των τελικών καταναλωτών, ώστε να εξασφαλιστεί η πρόσβαση σε ένα αγαθό ζωτικής σημασίας για το κοινωνικό σύνολο. Περαιτέρω, έγινε δεκτό ότι το μέτρο στόχευε στην ομαλή λειτουργία, υπό συνθήκες υγιούς και αποτελεσματικού ανταγωνισμού, της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και τονίστηκε η σημασία της σταθερότητας και της ασφάλειας του εφοδιασμού.

Η απάντηση στην ερώτηση του αν η εν λόγω εισφορά εμπίπτει στην κατηγορία της φορολογικής επιβάρυνσης παίζει, όμως, καθοριστικό ρόλο για τις έννομες συνέπειες και την αντιμετώπιση που πρέπει να επιφυλάξει ο δικαστής. Έτσι, μολονότι η υιοθέτηση της άποψης ότι δεν πρόκειται για φορολογική επιβάρυνση δεν φαίνεται πειστική¹⁵, τη δεχόμαστε αξιωματικά, ώστε να αξιολογήσουμε υπό αυτό το πρίσμα την αναδρομικότητα και τα τεκμήρια στην περίπτωση αυτή της έκτακτης ανάγκης.

Η καταρχήν μη αναδρομικότητα των κανόνων δικαίου συνιστά έναν κεντρικό πυλώνα του κράτους δικαίου, διασφαλίζοντας ότι οι πολίτες και οι επιχειρήσεις μπορούν να προβλέψουν τις έννομες συνέπειες των πράξεών τους. Παρόλα αυτά, γίνεται δεκτό ότι η αναδρομική θέσπιση κανόνα είναι μόνο κατ' εξαίρεση επιτρεπτή υπό τους όρους της αναγκαιότητας για την επίτευξη σκοπού γενικού συμφέροντος, δέουσας προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και σαφούς διατύπωσης, σκοπών ή οικονομίας της διάταξης¹⁶. Στον Κανονισμό 2022/1854, ωστόσο, δεν φαίνεται να προκύπτει ούτε από τις ρητές διατάξεις, ούτε από την αιτιολογία, βούληση του νομοθέτη να προσδώσει αναδρομική ισχύ στα επιβαλλόμενα μέτρα και, ως εκ τούτου, οδηγούμαστε σε δύο σκέψεις. Η μεν πρώτη αφορά το αν το εθνικό μέτρο, που περιλαμβάνει την κρίσιμη περίοδο προ της θέσης του ενωσιακού σε ισχύ, παραβίαζε το ενωσιακό δίκαιο, όχι υπό το πρίσμα του Κανονισμού, όπως τέθηκε, αλλά υπό το πρίσμα γενικότερων αρχών της Ένωσης, όπως αυτές της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, της αρχής της ισότητας και της ελευθερίας εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών, καθ' ο μέτρο ορισμένα κράτη επέβαλαν οικονομικές επιβαρύνσεις πριν τη θέσπιση του Κανονισμού, ενώ άλλα όχι. Η δε δεύτερη σκέψη αφορά τη συμβατότητα της θέσπισης εθνικής ρύθμισης αναδρομικού χαρακτήρα με ενωσιακά μέτρα επείγοντος χαρακτήρα με το ίδιο κατ' ουσίαν περιεχόμενο. Λαμβάνοντας υπόψη τη θεμελιώδη αλληλεξάρτηση των συνταγματικών τάξεων της Ένωσης και ότι οι εξουσίες έκτακτης ανάγκης μεταξύ Ένωσης και κρατών μελών δεν είναι παράλληλες, αλλά μάλλον αλληλεπικαλύπτονται, καταλήγουμε ότι πρόκειται για μια μορφή «μικτού καθεστώτος έκτακτης ανάγκης»¹⁷. Ενεργώντας, λοιπόν, για την αντιμετώπιση μιας κρίσης εξ ονόματος όλων των κρατών μελών και θεσπίζοντας μια γενικής ισχύος διάταξη, η Ένωση -και τα θεσμικά όργανα αυτής- παρουσιάζονται ως ο «κυρίαρχος» δρών¹⁸. Παράλληλα, όμως, ο κυρίαρχος αυτός δρών επιτρέπει στο πλαίσιο της κατ' εξαίρεση διαδικασίας, που ο ίδιος επικαλείται για τη νομιμοποίησή του, να θεσπίζονται αναδρομικά και ανομοιόμορφα κανόνες ερειδόμενοι στην αυτή κατάσταση ανάγκης, χωρίς να έχει προβλεφθεί ρητά, όπως -θεωρητικά- απαιτείται. Σχήμα, το οποίο παρουσιάζεται ως μάλλον προβληματικό.

Ως προς το ζήτημα των τεκμηρίων, το Δικαστήριο αποδέχθηκε ότι τα κράτη μέλη μπορούν να χρησιμοποιούν τις «εύλογες εκτιμήσεις» ως τεκμήρια, εφόσον η συλλογή τεράστιου όγκου δεδομένων σε συνθήκες κρίσης καθιστά τον ακριβή υπολογισμό για την εφαρμογή του μέτρου

¹⁴. BVerfG, Απόφαση 28.11.2024 – 1 BvR 460/23, 1 BvR 611/23, σκ. 77 επ.

¹⁵. Βλ., αναλυτικά, Κ. ΠΕΡΡΟΥ, Ζητήματα από τον χαρακτηρισμό της έκτακτης εισφοράς στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας του ν. 4936/2022 ως φόρου, *Ενέργεια & Δίκαιο*, 38/2023, σσ. 76-86.

¹⁶. Βλ., αναλυτικά, Σ. ΞΕΦΤΕΡΗ, Άρθρο 297, σε: Β. Χριστιανός / Μ. Περάκης / Μ. Ροδόπουλος, *ΣΥΝΘΗΚΗ ΕΕ & ΣΛΕΕ*, Ερμηνεία κατ' άρθρο, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2025, σ. 1539 επ.

¹⁷. S. R. LARSEN, *The Constitutional Theory of the Federation and the European Union*, Oxford University Press, 2021, σ. 150 επ.

¹⁸. Κ. ΣΜΙΤ, *Πολιτική Θεολογία*, μτφρ. Π. Κονδύλης, Αθήνα: Λεβιάθαν, 1992, σσ. 29, 130.

σχεδόν αδύνατο. Έθεσε δε τη συνήθη δικλείδα ασφαλείας ότι οι εκτιμήσεις πρέπει να παραμένουν *αντιπροσωπευτικές της πραγματικότητας της αγοράς*. Ταυτόχρονα, υπογράμμισε ότι τα μέτρα που θεσπίζει ο Κανονισμός είναι έκτακτα, στοχευμένα και χρονικά περιορισμένα¹⁹. Τα παραπάνω αφορούν τα μαχητά τεκμήρια και μπορούν καταρχήν να γίνουν δεκτά υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας. Ο προβληματισμός που γεννάται άπτεται δύο σημείων. Αφενός, της διαφοράς μεταξύ τεκμαρτών και πραγματικών εσόδων, αν και όταν παύσει να είναι εύλογη, χωρίς όμως να προκύπτει επί του παρόντος, και, αφετέρου, των αμάχητων τεκμηρίων. Τα αμάχητα τεκμήρια φαίνεται να σχηματίζουν μια νομική γκρίζα τρύπα²⁰, η οποία υποστηρίζεται ότι εμφανίζεται όταν υπάρχει επίφαση νομιμότητας, αλλά οι νομικοί περιορισμοί είναι τόσο χαλαροί που επιτρέπουν στη Διοίκηση να ενεργεί ουσιαστικά ανεξέλεγκτα. Τα αμάχητα τεκμήρια που εν προκειμένω εισήγαγε το Βέλγιο για τις πυρηνικές εγκαταστάσεις εμποδίζουν τον υπόχρεο να επικαλεστεί τα πραγματικά του έσοδα, ενώ η δικαιολόγηση του απόλυτου αυτού περιορισμού ως «ειδικής περίπτωσης ή ιδιαιτερότητας της οικείας εθνικής αγοράς»²¹ δεν κρίνεται ως πειστική και σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας, ακόμα και σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης.

Συμπερασματικά, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ότι εύλογα το δικάσαν δεν υπεισέρχεται σε θέματα σύνθετων οικονομικών και τεχνικών αξιολογήσεων, καθώς αυτό το περιθώριο εκτίμησης δεν ανήκει στο Δικαστήριο, αλλά στον νομοθέτη που διαθέτει την πρόσβαση στην επιστημονική γνώση και ευρύ περιθώριο διακριτικής ευχέρειας για τη διαχείριση της ανάγκης²². Ωστόσο, η στάση του ΔΕΕ αντικατοπτρίζει μάλλον μια διάθεση έκπτωσης σε γενικές αρχές του δικαίου και μια υποχώρηση απέναντι στον φόβο της ενεργειακής κρίσης. Σε κάθε περίπτωση, και παρά το γεγονός ότι η πρακτική αυτή είναι αρκετά οικεία στην ελληνική πραγματικότητα, αναγνωρίζουμε ότι το έργο του Κράτους Δικαίου είναι πάντα ημιτελές και οφείλουμε να αναζητούμε νέες μεθόδους για να το διαφυλάσσουμε²³.

---

¹⁹. Σκ. 44.

²⁰. D. DYZENHAUS, *Preventative Justice and the Rule-of-Law Project*, σε: A. Ashworth / L. Zedner / P. Tomlin (eds), *Prevention and the Limits of the Criminal Law*, Oxford University Press, 2013, σ. 91.

²¹. Σκ. 49.

²². Κ. ΓΩΓΟΣ, Άρθρο 122, σε: Β. Σκουρή, *Συνθήκη της Λισσαβώνας*, εκδ. Σάκκουλα, 2020, σ. 1240.

²³. S. R. LARSEN, *The Rule of Law Project*, *Harvard Law Review Forum*, τόμ. 129, 2016, σ. 277.